

До мовних глибин

Святвечір чи свят-вечір?

Однослівну назву вечора напередодні Різдва, або Святого вечора, досі пишуть неоднаково: у тлумачному Словнику української мови її подано як аббревіатуру **святвечір**, співвідносно зі словосполученням **святний вечір**, в «Українському правописі» та орфографічних словниках української мови – як складний іменник **свят-вечір**, що пишеться через дефіс. Непослідовність у передаванні цієї назви відображає і мова художніх творів, пор.: *Увечері, на святвечір, зібралися до нас гості...* (М.Коцюбинський); *На святвечір, як це бувало кожного року, бондарівський Андрійко приніс тітці Катрі вечерю* (А.Головко); *На святвечір, коли криничанські діди виходять кликати мороза вечеряти, посилають надвір і Данька* (О.Гончар); *Тоді старий Горищвіт обійде з хлібом, яким першим саджали у пч, усю пасіку, окропить її колоссям з снопа, що в святвечір на покуті стояв...* (М.Стельмах); *Поніс я на свят-вечір кутю рідному дідуусеві* (О.Ковінька); *Ще на свят-вечір, коли пеклося й варилося до святої вечері дванадцять страв, брала газдиня з усіх мисок по ложці, пекла з того всього книшик та й ховала той книшик аж до Юрія* (Г.Хоткевич).

У мовній практиці двох останніх десятиріч переважає правопис однослівної назви цього вечора разом і здебільшого з великої літери: *Картина... відображає момент, коли після зняття облоги Замостя в день святвечора 1648 року Богдан Хмельницький урочисто вступає до Києва* («Україна молода», 14.04.2010); *Увечері напередодні Різдва в кожній оселі готували 12 пісних страв, серед яких обов'язково мала бути кутя. Тому в народі цей вечір називали Святвечором, Багатим вечором, Багатою кутею, чи Вілією* («Свята, традиції, звичаї українського народу»). І це цілком логічно, бо вона є аббревіатурою, утвореною зі скороченої прикметникової основи **свят-** та іменника **вечір**.

Отже, однослівну назву, співвідносно зі словосполученням **Святний вечір**, потрібно писати разом і з великої літери, тобто **Святвечір**.

Про велику і малу літери в назвах вулиць

Усім відоме правило, що назви вулиць потрібно писати з великої літери. Однослівні назви вулиць так і пишуть, а двослівні – не завжди. Іноді друге слово вживають з малої літери. Це – помилка. Запам'ятаймо, якщо обоє повнозначних слів входять до складу власної назви, їх потрібно писати з великої літери, з малої пишемо родові назви, до яких належать слова *вулиця, бульвар, проспект, майдан, площа, провулок, спуск, узвіз* та ін., напр.: *вулиця Велика Васильківська, вулиця Мала Житомирська, вулиця Академіка Кримського, вулиця Маршала Тимошенка, вулиця Композитора Лятошинського, вулиця Сім'ї Хохлових, проспект Героїв Сталінграда, проспект Червоних Козаків, проспект Академіка Глушкова, проспект Дружби Народів, провулок Цимбалів Яр, спуск Протасів Яр*. У деяких назвах вулиць збереглися слова на зразок *вал, яр, ворота, тік, затон, клин* тощо, які вже не сприймаємо як родові назви, тому їх пишемо також з великої літери, пор.: *вулиця Верхній Вал, вулиця Ярославів Вал, вулиця Протасів Яр, вулиця Боричів Тік, вулиця Княжий Затон* та ін.

Чому їх беруть у лапки?

Дехто вважає, що власні складноскорочені назви закритих і відкритих акціонерних товариств, компаній тощо не треба брати в лапки, і покликається на примітку 1 п. 3 б) § 124 чинного «Українського правопису». Проте не враховує того, що ці власні складноскорочені назви ввійшли як індивідуальні назви до складених найменувань товариств, компаній, де їм передують загальна назва – розгорнута або аббревіатура, пор.: *Відкрите акціонерне товариство «Газпром» і ВАТ «Газпром», Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» і НАК «Нафтогаз України», компанія «Росукренерго»*. Незалежно від того, уживають чи ні власну складноскорочену назву із загальною, її беруть у лапки, пор.: *Не варто забувати, що НАК «Нафтогаз України» вже деякий час перебуває в стані технічного дефолту...* («Україна молода» – далі УМ, 18.02.2009); *Він вважає, ...що компанія «Росукренерго» приховала від нього важливі факти, які підірвали фінансові позиції «Газпрому»* (УМ, 13.02.2008); *Це виявилось на початку 2009 року під час газової кризи, спровокованої діями ВАТ «Газпром»* (УМ, 13.02.2009); *...Радбез не розглядав можливість перегляду контрактів між «Нафтогазом» і «Газпромом»* (УМ, 12.02.2009).

Отже, правильно писати **ВАТ «Газпром» і «Газпром», НАК «Нафтогаз України» і «Нафтогаз України», компанія «Росукренерго» і «Росукренерго»**.

Як писати відаббревіатурні назви осіб?

Серед нових найменувань осіб чимало тих, що утворені від звукових і буквених аббревіатур – скорочених назв політичних партій, блоків та об'єднань, конфесійних угруповань, спортивних організацій, силових структур, а також міжнародних і міждержавних союзів тощо. Вони вирізняються незвичним оформленням, бо зберігають графіку (великі літери) своєї твірної аббревіатури, з якою поєднується переважно іменниковий суфікс *-ець/-івець*, зрідка – суфікси *-ник, -іст/-ист*, пор.: **Б'ЮТівець, НУНСівець, КУНівець, УНСОвець, УРПіст, ПРПіст, МНСник, УНІАНівець, ЗМОПівець, УБОЗівець, СНДівець, МВФівець**. Паралельно вживають ці назви з однаковими буквами в аббревіатурній кореневій і суфіксальній частинах, пор.: **б'ютівець, нунсівець, кунівець, унсовець, уертіст, пертіст, еменесник, уніанець, змопівець, убозівець, есендівець, емвеефівець**. Різне графічне оформлення кореневої і суфіксальної частин чітко відображає зв'язок таких найменувань з твірною аббревіатурою, що дуже важливо на початку їхнього вживання, але воно не типове для української мови, навіть ускладнює читання назви, особливо якщо її коренева частина є буквеною аббревіатурою на зразок **УРПіст, ПРПіст, МНСник, СНДівець, МВФівець**. Саме тому рекомендуємо однаково передавати обидві частини у відаббревіатурних найменуваннях осіб: **б'ютівець, нунсівець** і т. д.

Катерина ГОРОДЕНСЬКА,

доктор філологічних наук,

Інститут української мови НАН України